

BEGRAVEN IS VOOR DE EEUWIGHEID

Prof. Dr. Linda Van Santvoort – 18 januari 2018– De Semse & KWB Weerde

Eugène Emmanuel VIOLLET-LE-DUC (1814-1879) :

“Van alle monumenten zijn het de graven die wellicht het omvangrijkste studie-object vormen voor de archeoloog, de historicus, de kunstenaar, en zelfs voor de filosoof.

De beschavingen hebben, op alle niveaus, de aard van hun geloof in een ander leven getoond door de wijze waarop zij hun doden behandelen”

Vertaald citaat uit : Dictionnaire raisonné de l'architecture Française du XIe au XVle siècle, Parijs, vol.9, 1880.

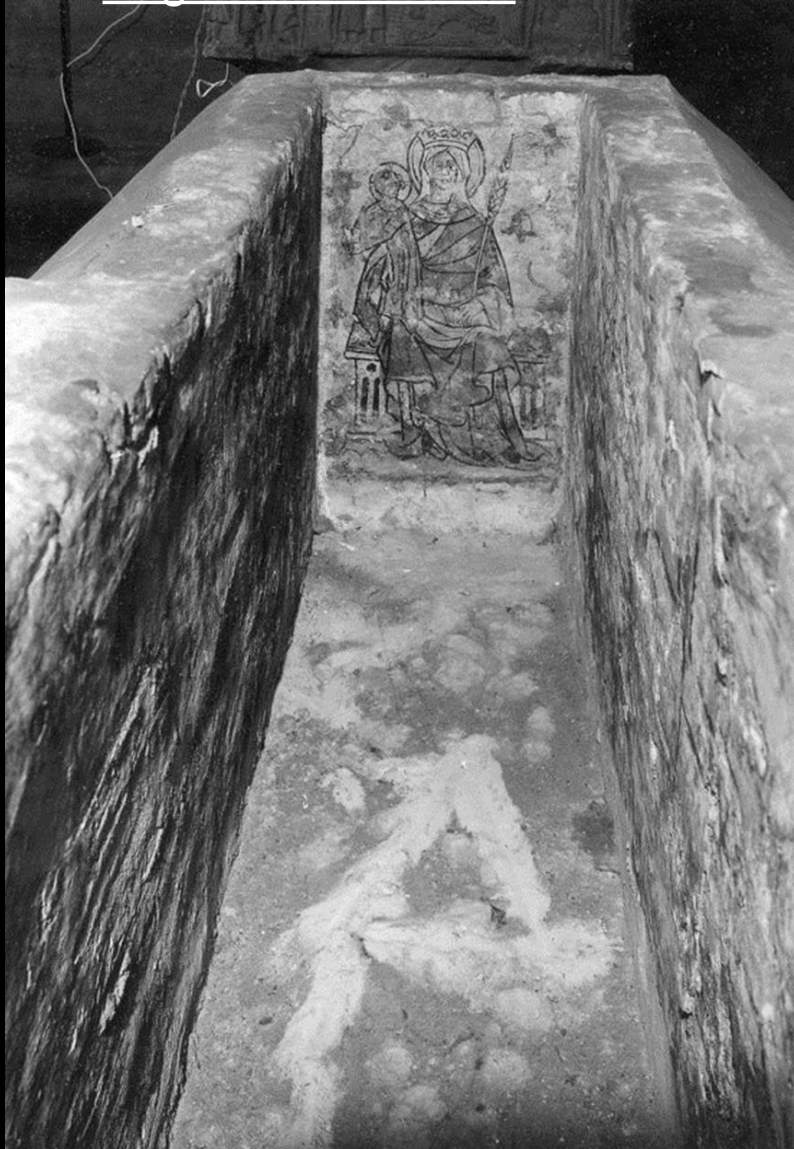
Adolf LOOS (1870-1933) :

Als we in het bos een heuvel vinden van zes voet lang en drie voet breed, die met de schop piramidevormig is opgeworpen, dan worden we ernstig en iets in ons zegt: Hier ligt iemand begraven. Dat is Architectuur

Vertaald citaat uit : Architectur, 1910

MET ZEVENMIJLSLAARZEN DOOR DE GESCHIEDENIS VAN ONZE FUNERAIRE MATERIELE CULTUUR

Begraven in kerken

Grafschildering in een stenen grafkelder
Afkomstig uit de Sint-Salvatorkerk in Brugge
14de eeuw
Foto KIK

Vloer kerk Deventer

GRAFMONUMENTEN IN KERKEN

Grafmonument
Margareta van Oostenrijk (+1530)
Bourg-en-Bresse (Fr)

Henry Chichelle, bishop Canterbury (+1443)
“cadaver tomb” 1427

Monument René de Chalon (Reinout van Nassau) prins van Oranje
Voor 1557

Toegeschreven aan beeldhouwer Ligier Richier

Bar-le-Duc (Fr) waaronder alleen hart begraven

= voorbeeld “transi” of “cadaver tomb”

Campo Santo Pisa (I)

1278

architect Giovanni di Simone
voltooid in 1464

Grotendeels vernield tijdens WOII
Heropgebouwd nadien

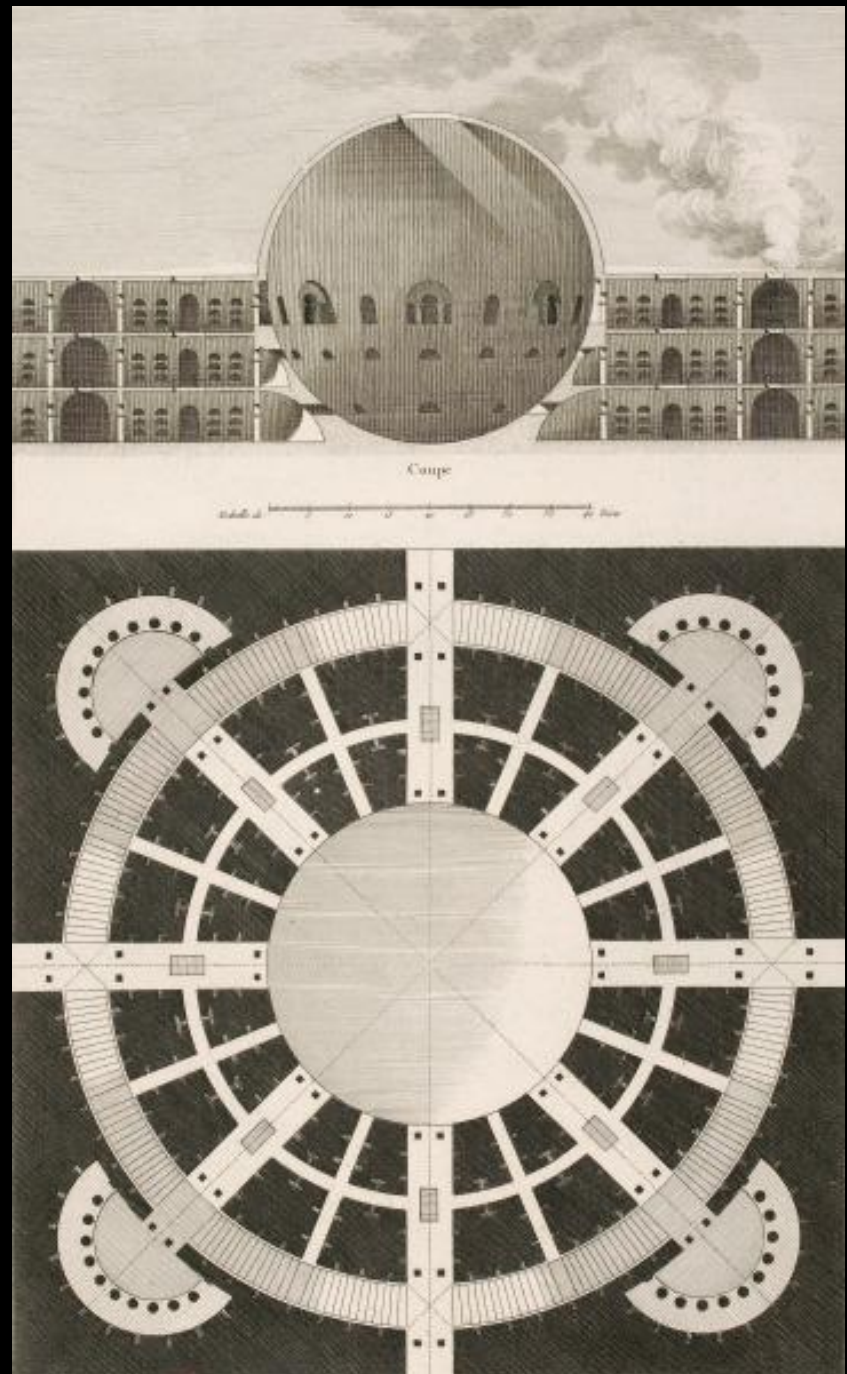

Pisa - Campo Santo
Interno della Galleria Est

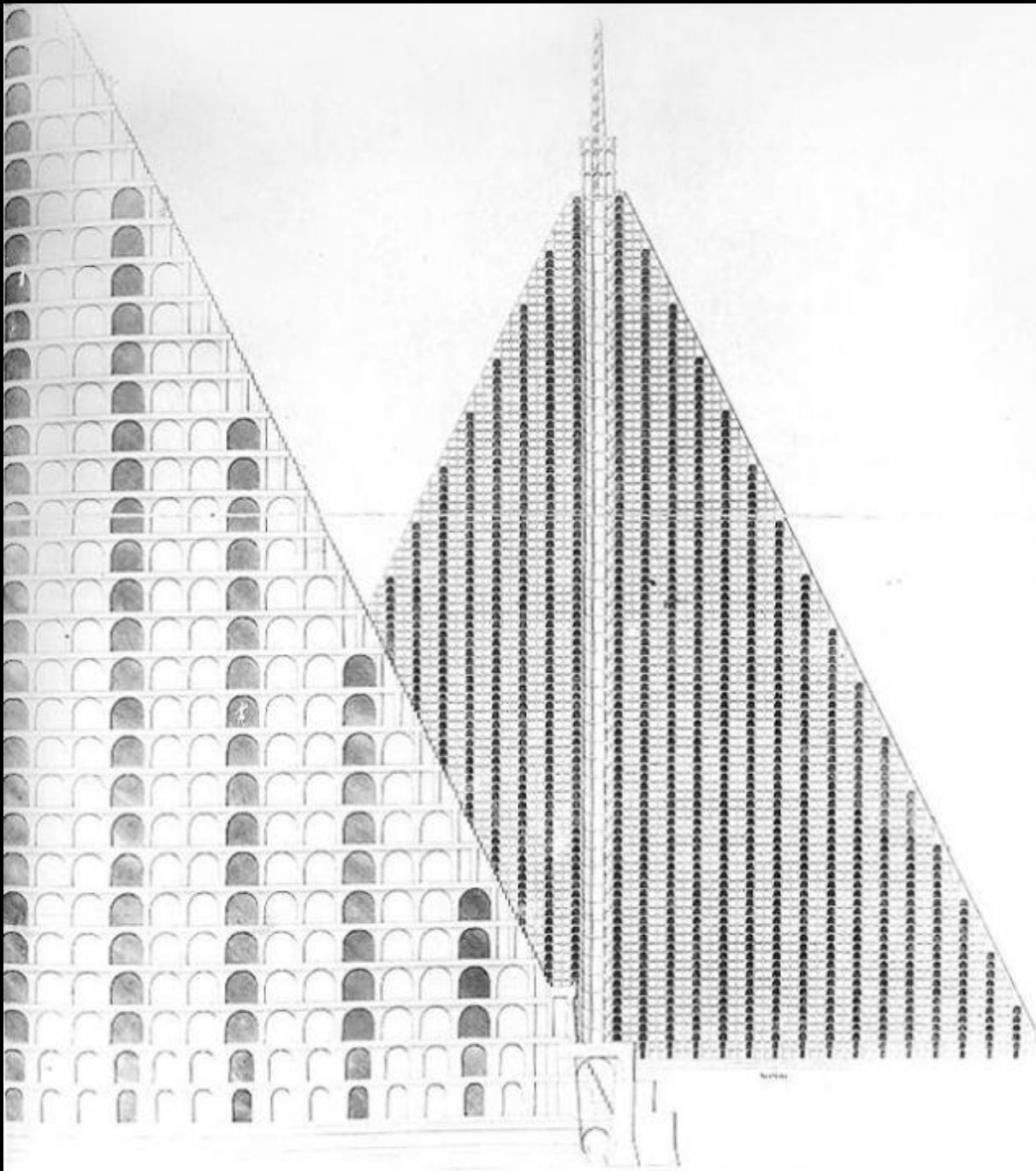

18de eeuw - kentering

Claude Nicolas Ledoux –
cimetière Chaux (Fr)
(1774-76)
Nooit uitgevoerd

1820

Thomas Willson

Metropolitan Sepulchre
(Londen)

Nooit uitgevoerd

(plaats voor 5 miljoen
graven)

“Hygiënisten”

De gewone sterveling .....

Parijs 'Cimetière des innocents'

Parijs kent in de middeleeuwen maar één groot kerkhof. Dat is het beruchte cimetière des innocents, het kerkhof van de “onozele kinderen” en de grootste “vleeseter” van Europa. Dit kerkhof was een ommuurde begraafplaats, aan drie kanten omgeven door galerijen waarvan de belangrijkste functie was : het opslaan van knekels. Alles op zijn plaats : schedels, bekkens, scheenbenen, ribben en schouderbladen. De grafkuilen op het cimetière des innocents zijn zo groot dat ze zo'n vijftienhonderd lijken konden bevatten, maar zelfs massagraven van deze omvang waren in een stad als Parijs in enkele maanden gevuld. Middeleeuwse begraafplaatsen waren overigens niet alleen als dodenakker in trek. Het waren marktplaatsen waarop toneelspelers en goochelaars hun kunsten kwamen vertonen(...)

Parijzenaars begroeven er hun doden in de altijd half open kuilen met een verpestende stank – al lijkt het erop dat deze stank toen nog niet als een probleem werd ervaren.

Acht eeuwen lang lijken de Parijzenaren zonder problemen met hun doden te kunnen samenleven.

“Wandelen over Père Lachaise Montmartre en Montparnasse
.Parijse dodenakkers en hun legendarische bewoners.(1996):

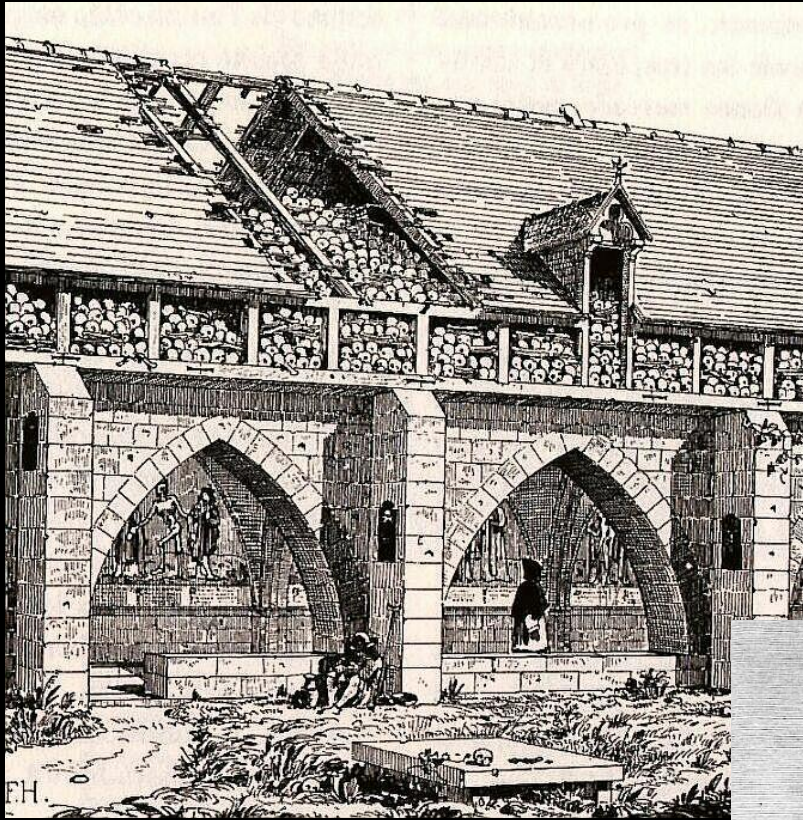

Cimetière
des
innocents

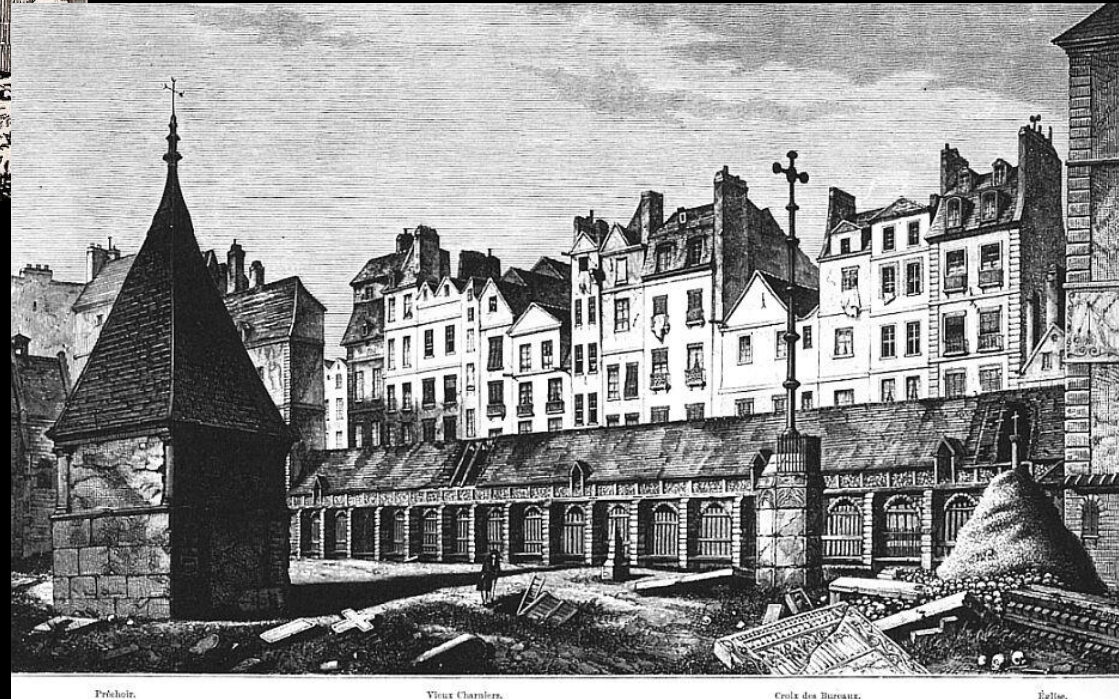
Parijs

Parijs – cimetière des innocents - knekelhuis

Toestand 1783 – tijdens de opruiming

Beknopte historische context

Jozef II – Keizerlijk edict -26 juni 1784

verbod op begraaving in kerken
verwijdering van kerkhoven uit de bewoonde kernen

Napoleon – decreet 12 juni 1804

Gemeenten hebben recht aanleggen eigen begraafplaatsen
invoeren van “**eeuwigdurende concessie**”

> het individuele grafmonument voor de burger

Willem I – maakte in 1813 het besluit van Napoleon ongedaan en dat tot 1827.

1 januari 1829 : steden en dorpen met méér dan duizend inwoners
moesten over minstens één begraafplaats buiten de bebouwde kom
beschikken

Belgische wetgeving 1864 –

definitief toekennen van beheer van kerkhoven aan burgerlijke macht
Nieuwe begraafplaatsen werden niet meer in hun geheel geweid
Alle geloofs- en filosofische overtuigingen ‘broederlijk’ naast elkaar

>>>> *kerkhoven oorlog in de 19de eeuw*

Aanleg van tal van nieuwe begraafplaatsen in de 19de eeuw
ontplooiing van de individuele dodencultus

Stedenbouwkundige typologie van
de 19de-eeuwse begraafplaats

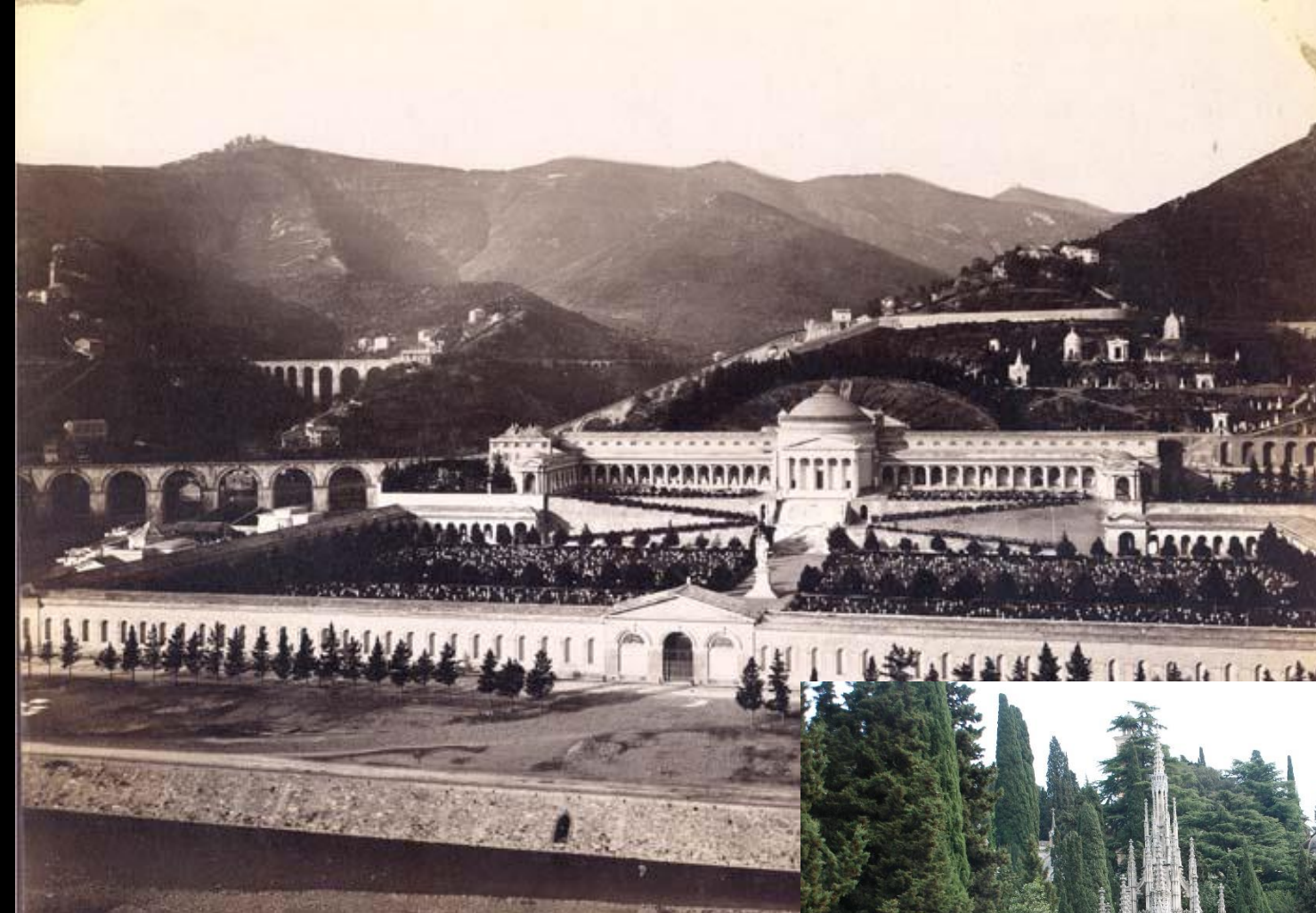
Landschappelijke (rural cemetery)

Edinburgh

Londen- Highgate cemetery

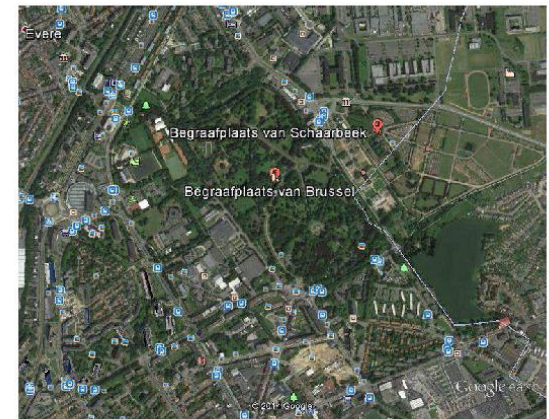
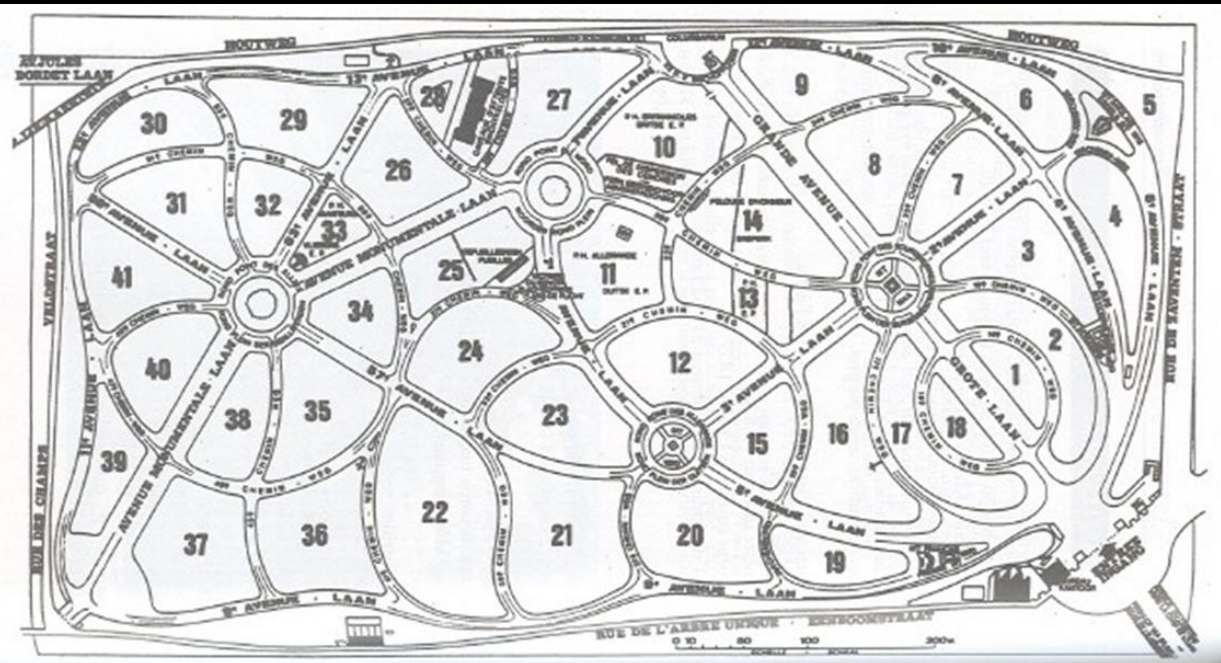

Cimitero di staglieno Genova (I)
combinatie van monumentaliteit en
landschappelijkheid

Plan van de begraafplaats van Brussel (Evere) 1875

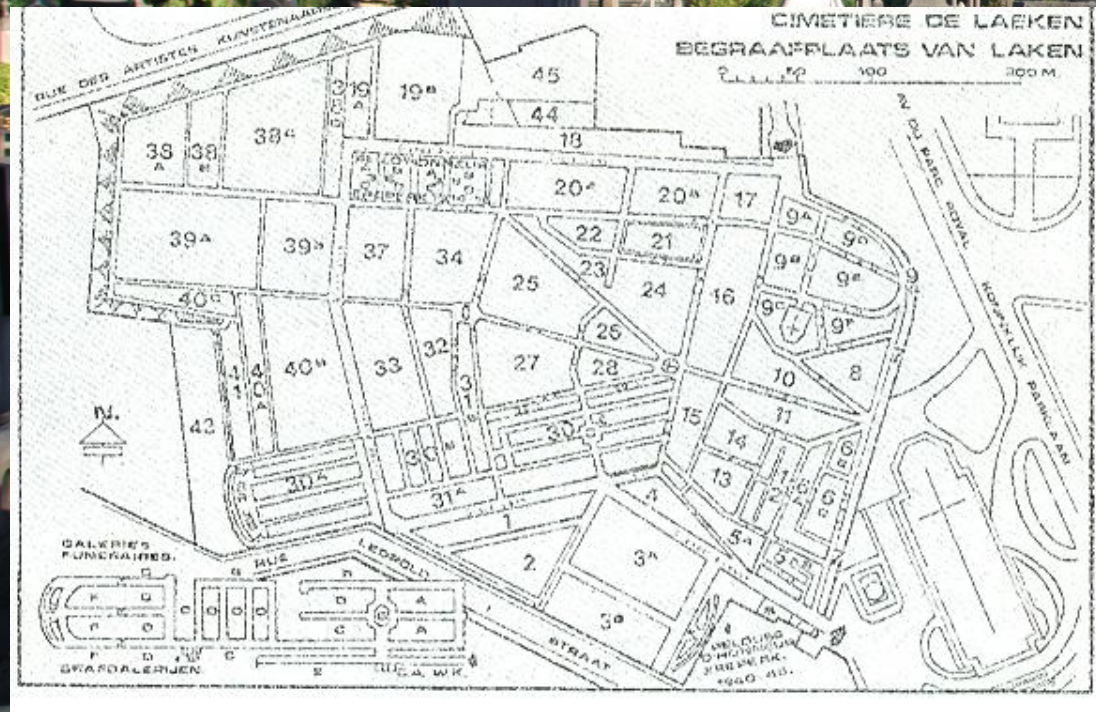

Stockholm
Skogskyrkogården
1917-1940
Gunnar Asplund

Stedelijke typologie

Laken

Ondergrondse graf galerijen Laken (1880)

Ronse (foto Anne-Mie Havermans)

Tussen pronkerig individualisme en levensbeschouwelijk idealisme

“Le culte des morts est pratiqué pieusement en Belgique. La richesse de nos cimetières en est un éclatant témoignage. Certes, elle est parfois l’étalage d’une vanité déplacée. Mais d’une manière plus générale, elle est l’indice de la vénération vouée par les vivants à ceux qui la mort à ravis à leur affection. » Arthur Cosyn, Le cimetière de Laeken, (1904).

Grafteken is de uitdrukking van:

- Identiteit & status
- Religie/Ideologie
(levensbeschouwelijk, politiek)

> Via de schaal, de vormtaal & symbolen

Bischoffsheim
(Brussel)

Vaxelaire
(Laken)

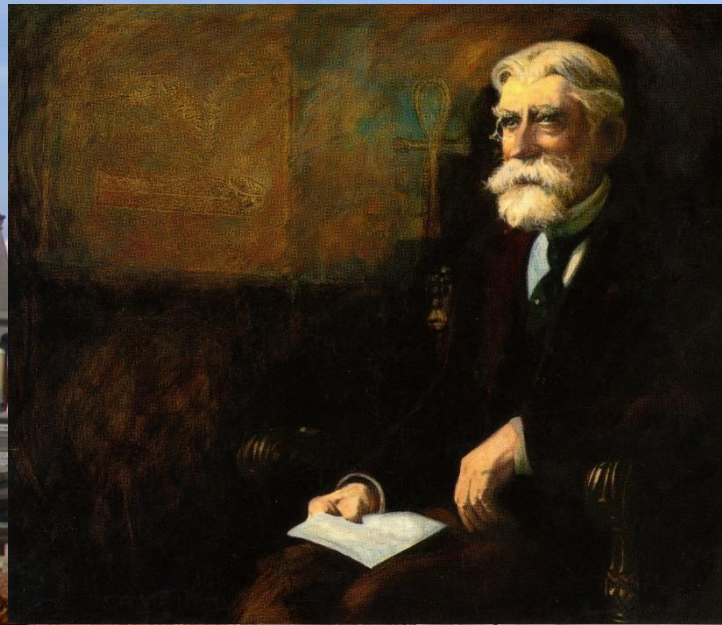

Elsene
Grafmonument familie Solvay
Architect Victor Horta

Hotel Solvay
Louizalaan
Brussel

Court-Saint-Etienne
Grafmonument Goblet d'Alviella
Arch. Adolphe SAMYN
1885

Bliksemschicht- symbool
romeinse god jupiter

Rad van Boedha
(menselijke
lotsbestemming

Vuur van perzische
Ahura Mazda, god van
wijsheid

Hamer – embleem Gallische
goden

Christusmonogram,
Met alfa en omega
(begin en einde)

Paradoxen : ideologieën in conflict

Grafmonument
Pierre Theodore Verhaegen

Brussel (Evere)

AU T. ILL. F.
PIERRE THÉODORE
VERHAEGEN 33^E
Veu. M.
SER. GP. M. NAT. AD INT.
NÉ À L'OR. DE BRUXELLES
LE 5^E J. 7^E M. 1700
Y DÉCÉDÉ LE 8^E J. 10^E M. 1862
CONDUIT PAR SÉS FFF. A SA SEPULTURE MACOSIN
LE 10^E J. 10^E M. 1862
LA □. LES AMIS PHIL.
À L'OR. DE BRUXELLES

T
ME PIERRE THÉODORE VERHAEGEN
AVOCAT NÉ À BRUXELLES LE 5^E 1700
Y DÉCÉDÉ LE 8^E 1862
PRÉSIDENT DE LA CHAMBRE
DE BRUXELLES PENDANT PLUSIEURS ANNÉES
IL SE FIT CES HAUTES FONCTIONS
AVEC IMPARTIALITÉ ET DÉINTÉRÊSSEMENT
UN TALENT UN ZÈLE AUCQUELS
LE PAYS ENTIER A RENDU HOMMAGE
PRIEZ POUR LE DÉPOS. DE SON ÂME

verzoening

Roermond
Protestants//
katholiek

(symboliek :
trouw van het
huwelijk over
de dood
heen)

Dood = eeuwige slaap

Potsdam (D) , Gisant Koningin Luise, 1811-1815

Laken, Gisant Graaf Coghen
Beeldhouwer G. Geefs

Buenosaires
(foto Frieda Van Goethem)

Pleurante

Sint-Joost-ten-Node

Gent-Campo Santo
Monument Van Duyse

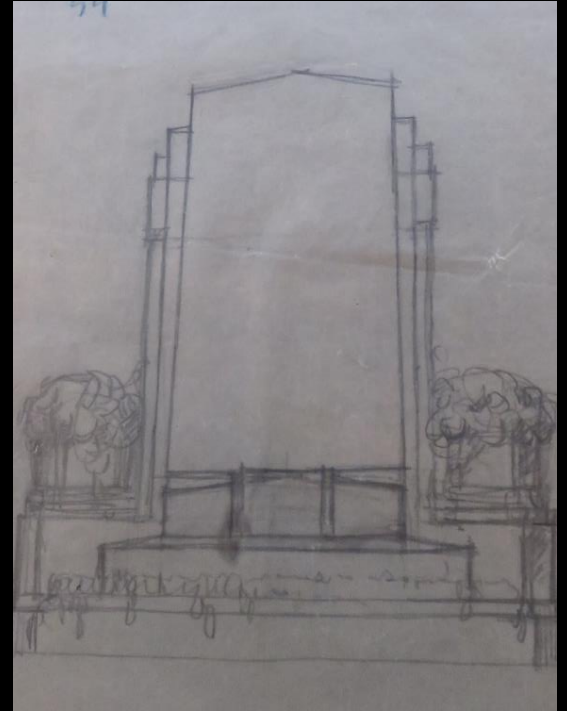
Sint-Gillis

Gent- Campo Santo
Beeldhouwer Geo Verbanck

Grafteken = maatwerk (van ontwerp tot uitvoering)

Documenten archief Salu - © Epitaaf

Het grafteken Hallot ,Laken
1933- 35
Ernest II Salu

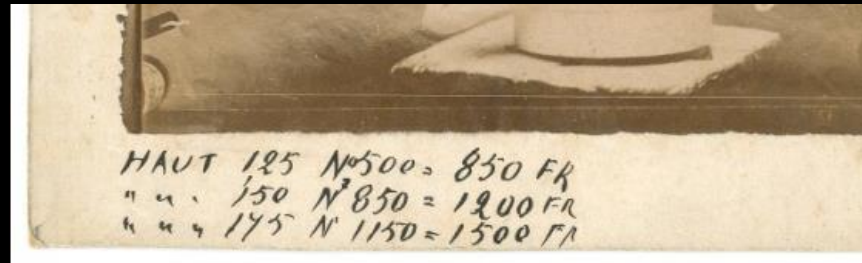

1935 – Prijs van dit monument;
20.000 Bfr.

Documenten archief Salu - © Epitaaf

Grafsculptuur = export (import) product

Carrara- engel

Coll. Epitaaf/ fonds Salu

Havanna (Cuba)

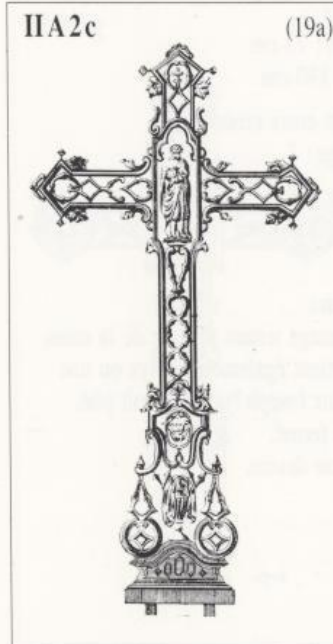

Glasnevin (Dublin)

Laken

Grafkruisen = vaak in gietijzer (standaardisatie/ democratisering)

Dimensions :

- envergure: 0,92 m
- hauteur: 1,70 m

Quantité de croix rencontrées

- pour Liège: 42
- pour Tournai: 2

Date de la plus ancienne: 1909

Date de la plus récente: 1944

Numéro correspondant chez

- P. Egelie: III B b 7
- J. Nyssen: 1010.DL.172
- J.P. Lensen: 1010.41.672

Renseignements particuliers :

D'après J. Nyssen, il y aurait des variantes dans les pointes de lance.

Description :

1. - Personnage tenant un calice dans main gauche; main droite au-dessus du calice. (Un

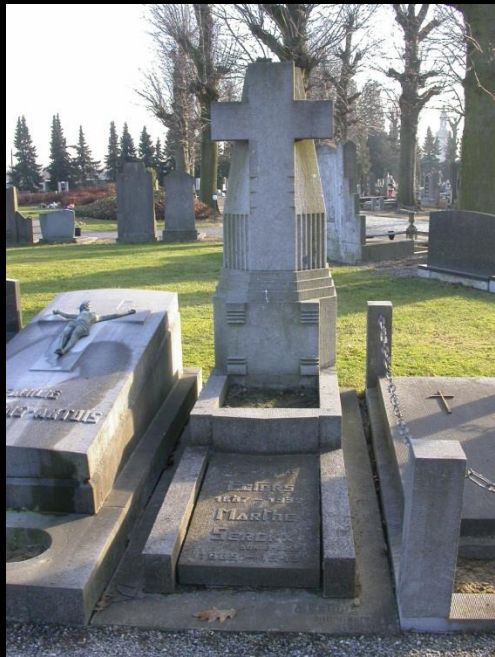
saint prêtre? Saint Jean vieillissant?).

4. - Tête d'angelot dans un médaillon.

5. - Calice (ou urne) recouvert d'un voile.

5.a.-5.c. - Losange dans cercle surmonté d'une pointe de lance.

Catalogues:	Page:	N°:	Hauteur:	Envergure:	Poids:
B-FS 1	-	16	1,70 m	0,92 m	32,75 kg
B-FS 2	-	16		idem	

Confronted with the sober standard stones for those individuals who gave their life for others, it became difficult to worship the well-to-do by means of large and triumphant mausoleums. Most direct celebrations of power and status indeed disappeared in the early twentieth century. From about 1920, cemeteries throughout the western world have reflected a drastic decrease in "conspicuous consumption"

Tyne Cot – Passendaele – WO1
begraafplaats
“in de dood is iedereen gelijk”

Lectuur :
Modes of Individualisation at Cemeteries
by Raf Vanderstraeten
Ghent University
Sociological Research Online 14(4)10
<<http://www.socresonline.org.uk/14/4/10.html>>
doi:10.5153/sro.1972

Received: 16 Feb 2009 Accepted: 31 Jul 2009 Published: 31 Aug 2009

Interbellum en na WOII

Mechelen

Moderne grafsteen

eenvoudige grafstèles met specifiek materiaalgebruik (marbriet)

Grafteken van Le Corbusier (+1965) & echtgenote (+1957)
(eigen ontwerp) Roquebrune-Cap_Martin (FR)

Leuven

Heverlee

Willebroek

Crematie (wetgeving 1931)

Trendbreuk in de funeraire cultuur

Ronse

Willebroek

Stijgend succes van crematie

Is er nog een hedendaagse funeraire kunst?

Schoonselhof (ereperk)

Graf dichter schrijver Herman De Coninck

Graf Julien Schoenaerts

Modena (I)
Cimiterio San Cataldo
Aldo Rossi
1972-78

Carlo Scarpa – familie Brion (Treviso) (I), 1968-1978.

Memorial Necropole Ecumenica
Santos - Brazil
1983-84

Japan

columbaria op industriële-
technologische schaal met Toyota
technologie

De toekomst?

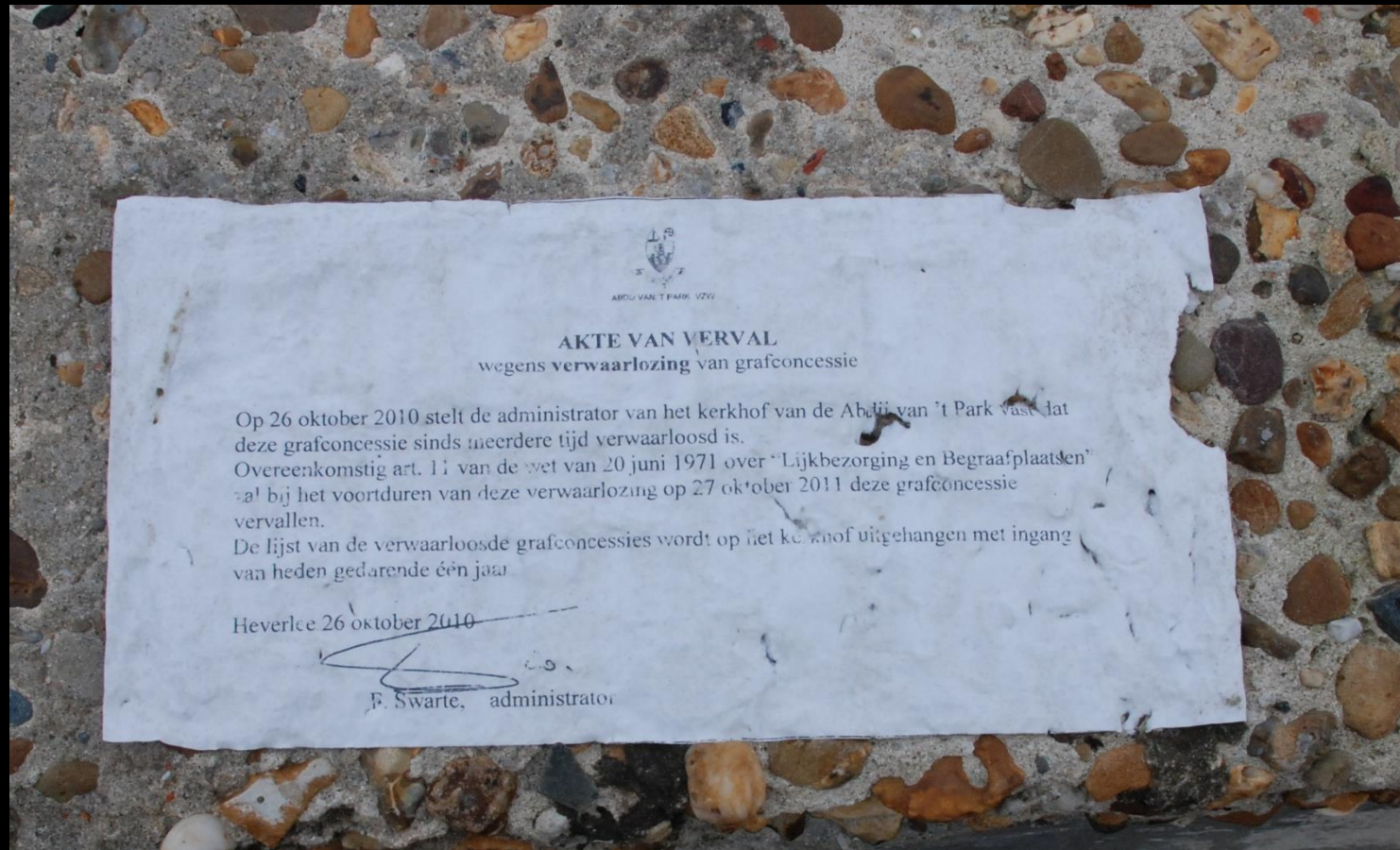
Green burrial

Virtual cemetery (1995...)

<https://cemetery.org/tag/canada/>

Funerair erfgoed – problemen en uitdagingen

Problematieken van het funerair erfgoed

- Juridische context

Problemen

- verval & vandalisme)
- diefstal
- Gebrek aan onderhoud

Valorisatie :

Erfgoed van lokaal historisch belang (inventariseren)

Toekomst:

peterschap of herbestemming

Juridische context

wet 1971 – afschaffing van eeuwigdurende concessies

- Verlenging met max. 50 jaar
- > groot deel van het funerair erfgoed vogelvrij
  - > 2021 alle verlengde concessies vervallen

<http://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1016897&param=inhoud>

Juridische context

Opruiming van graftekens met verlopen concessie – invloed op het totaalbeeld van de begraafplaats

Begraafplaats Willebroek

Verval & vandalisme

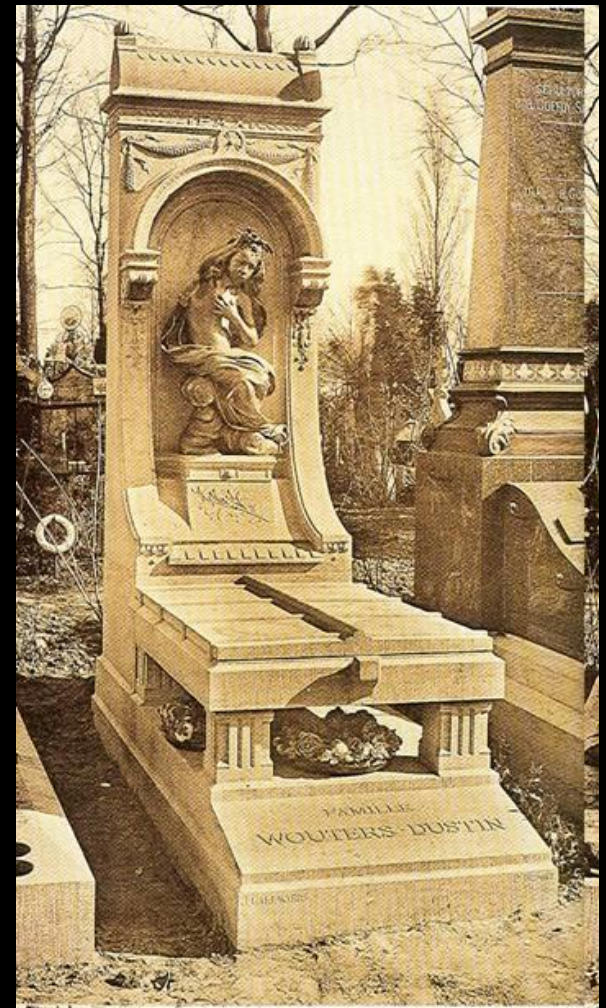

Verval & vandalisme

Kunstdiefstal

Brussel (Wouters-Dustin)
Gestolen beeldje J. Dillens

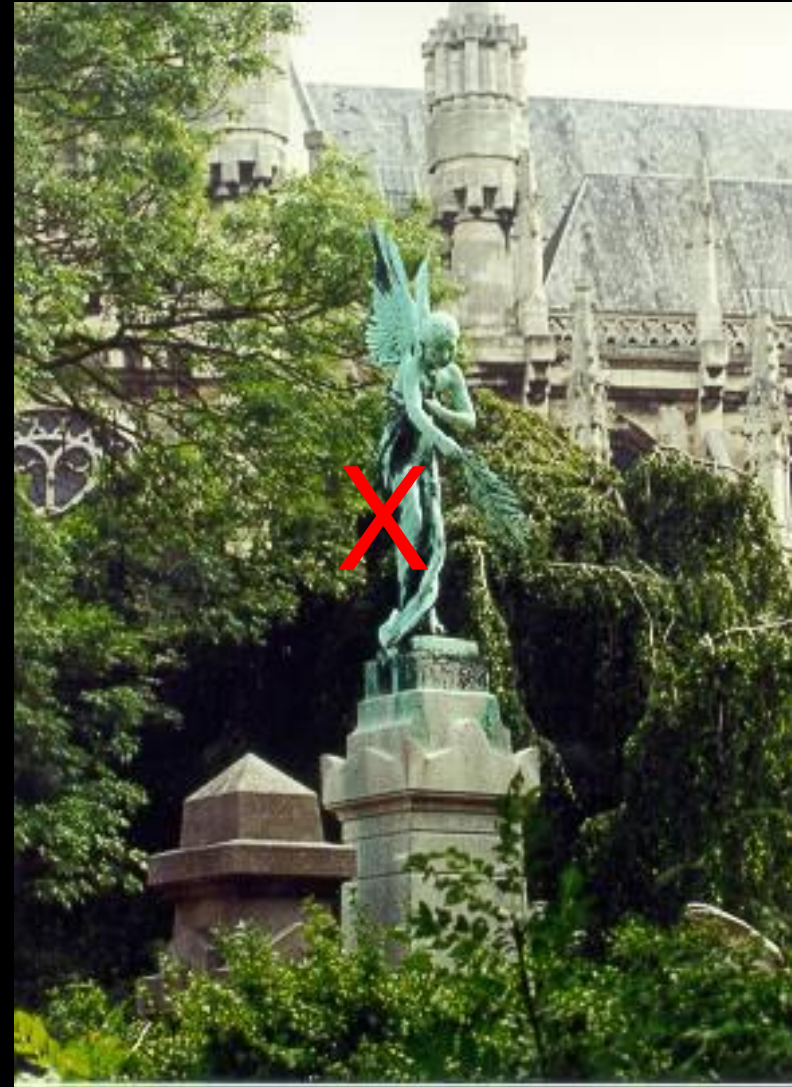

Plaat uit "L'Emulation"

Kunstdiefstal

Gipsmodel collectie Epitaaf vzw

Laken, Doodsgenius , J. Dillens

kunstdiefstal

Laken
Vers l'avenir
Graf Strauven
E. Salu

kunstdiefstal

Laken
Vers l'avenir
Graf Strauven
E. Salu

metaaldiefstal

onderhoud

Documenten archief Salu - © Epitaaf

Bruxelles, le 7 octobre 1957.

A la Baronne Vaxelaire
9, avenue de l'Astronomie
Bruxelles.

Note de fleurs et plantes septembre 1957.

Plantes.

Le 25 septembre 1957. 7 primevères à 32,50 francs	227,50,-
<u>Fleurs.</u>	
Le 2 septembre 1957; 6 oeillets carolas	35,-
3 oeillets roses	15,-
Le 13 septembre 1957. 1 ds oeillets carolas	100,-
Le 16 septembre 1957. 8 glayeuls	60,-
Le 17 septembre 1957. 3 oeillets roses	22,50,-
Le 21 septembre 1957. 9 oeillets carolas	75,-
Le 25 septembre 1957. 6 glayeuls blancs	40,-
6 oeillets carolas	50,-
Le 27 septembre 1957. 6 glayeuls roses	40,-
6 oeillets carolas	50,-
Le 30 septembre 1957. 6 glayeuls	45,-
3 oeillets roses	25,-

785,00

Sept cent quatre-vingt cinq francs.

Gebrek aan onderhoud

Ukkel Dieweg – Mei 2010

Duurzaam
beheer van
groen
(ingroenen)
(parkbegraaf
plaatsen)

Parkbegraafplaats Itterbeek (montage)

ERFGOED

Begraafplaatsen = “lieux de mémoire” (Pierre Nora)
“herinneringsplaatsen”
immaterieel // materieel
gemeenschappelijke// persoonlijke

Vlierbeek, Bezoek tijdens de internationale week
Van de bergraafplaatsen
(ASCE)

Luik
Begraafplaats Robermont

Valorisatie:
inventariseren
is een
verantwoordelijkheid
Van lokale overheid

- Samenwerking met lokale vereniging
- Heemkunde

Zeker niet alle graven of monumenten komen in aanmerking voor bescherming als monument, wat een cultuurhistorische waarde van algemeen belang impliceert (...).

[sommige] graven hebben (...) een lokale erfgoedwaarde en vallen onder de categorie van de kleine onroerende erfgoedelementen zoals gedefinieerd in het decreet (...).

Het college van burgemeester en schepenen maakt een lijst op met graven van lokaal historisch belang. Bij ontstentenis van initiatief door het college van burgemeester en schepenen kan de Vlaamse Regering of haar gemachtigde zelf een dergelijke lijst opmaken. Die door de Vlaamse Regering of haar gemachtigde opgestelde lijst moet wel worden bekrachtigd door het college van burgemeester en schepenen.

Valorisatie:
inventariseren
is een
verantwoordelijkheid
Van lokale overheid

- Samenwerking
met lokale
vereniging
- Heemkunde

**Uit die lijst met graven van lokaal historisch
belang vloeien wel enkele rechtsgevolgen voort.**

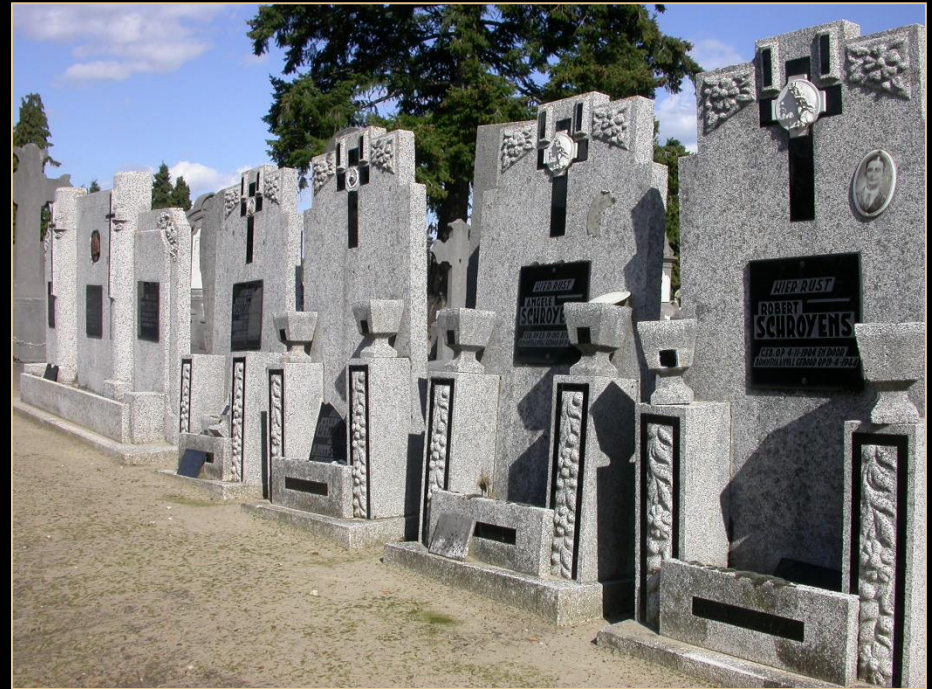
Zo moeten de graven vijftig jaar bewaard en door de
gemeenteoverheid onderhouden worden (deze termijn
is verlengbaar, maar niet noodzakelijk opnieuw met
vijftig jaar).

waarden	Criteria
Artistiek ✓	representativiteit ✓
cultureel ✓	
EVALUATIE	
Immaterieel ✓	Materieel ✓
Lokaal belang ✓	
<p><u>Motivatie</u> <i>Grafteken</i> van kunstenaar Camille Colruyt (+1973) met een reliëf in koper van eigen hand : Mater Dolorosa (1960). Het reliëf is representatief voor het werk van Camille Colruyt. Sober grafteken met harmonische opbouw (zerk/ reliëf / groenscherf), mooi voorbeeld van moderne funeraire vormgeving.</p>	

Lembeek (Halle), Grafteken Colruyt

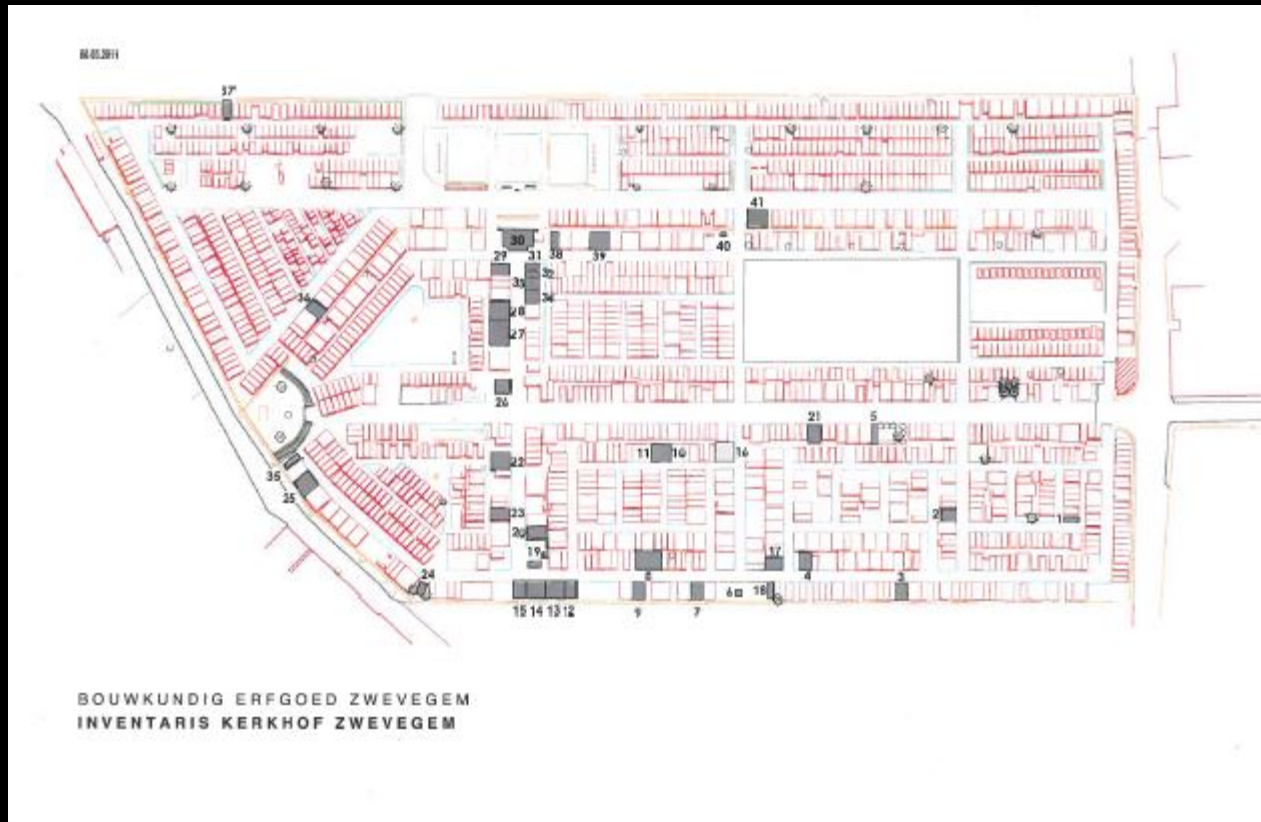
waarden	Criteria
Historisch ✓	Representativiteit ✓
sociaal ✓	ensemblewaarde ✓
EVALUATIE	
Immaterieel ✓	
Lokaal belang ✓	
<p><u>Motivatie</u> <i>Graftekens van slachtoffers van een bombardement in WOII (Historisch/ sociaal > immaterieel)</i> <i>Gaaf bewaard ensemble van bij elkaar aansluitende graftekens.</i> <i>(ensemblewaarde) . Representatief qua vorm en materiaalgebruik voor de periode van de jaren 1930-1950</i> <i>(Representativiteit)</i></p>	

Begraafplaats Mechelen

Valorisatie:

Lokaal
historisch
belang

Zwevegem: lijst met graftekens van lokaal historisch belang

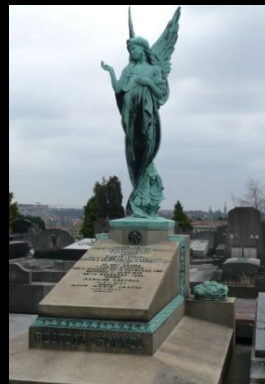
file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/overzicht_funerair_erfgoed_Zwevegem.pdf

Toepassing:

Begraafplaat Elsene –
Inventarisatie door Epitaaf
2008-2009

727 van de 7000 graftekens geïnventariseerd

Inventarisfiche – databank (Epitaaf vzw)

INVENTAIRE

| Epitaaf asbl

IXELLES / Cimetière Communal/ Chaussée de Boondaël 428

N° Inventaire:

0128

02/06/2008

Evaluation:

***

Fiche complétée par:

Anne-Mie HAVERMANS

Monument désaffecté

Impact visuel:

Important

LOCALISATION

Pelouse: S

Avenue: 0

Allée: _____

Borne: 9

Emplacement: 02 N° de concession: _____

IDENTIFICATION

Nom 1: Ottmann

Année du premier décès: 1901

Nom 2: _____

Année de la concession: 0

ARCHITECTURE

Architecture | type 1: édicule

Architecte: _____

Architecture | type 2: _____

Exécutant/entrepreneur: Dupont (signé)

Matériau principal: granit rose

Style du monument: éclectique

Matériau secondaire: granit gris

SCULPTURE

Sculpture 1 | forme: _____

Sculpture 2 | forme: _____

Sculpture 1 | sujet: _____

Sculpture 2 | sujet: _____

Sculpture 1 | matériau: _____

Sculpture 2 | matériau: _____

Sculpteur 1: _____

Sculpteur 2: _____

Fondeur: _____

Signes

Elements décoratifs

Symboles

Armoiries

Ferronnerie

Jardinets

Photo

EVALUATION PATRIMONIALE

Architecturale

Artistique

Historique

Socio-culturelle

Intérêt local

Intérêt régional

Intérêt immatériel

REMARQUES

vroeg, dergelijke edicule in het graniet.
Kettingen verdwenen

REFERENCES BIBLIOGRAPHIQUES

pp:

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Inventaris – 727 graftekens geselecteerd van de 7000

Herbestemming

Graf geruimd en
doorverkocht naar
een nieuwe
concessiehouder

Gent-Campo Santo
Grafmonument met
Nieuwe
Concessiehouder

Pulbiekswerking

Epitaaf –Laken- (voormailig atelier Salu) - tentoonstelling Erfgoeddag 2015

FRANCOIS VAXELAIRE & JEANNE CLAES

François Vaxelaire (1840-1920) werd geboren in Wisembach (Frankrijk). Hij trouwde met de Belgische Jeanne-Josephine Claes (1840-1896) en samen namen zij hun betrekking in Brussel, waar François verschillende winkels opende: Au Bon Marché. Zijn onderneming was een succes en in 1906 kocht hij te Bioul (Namen) een landgoed met kasteel uit de 16e eeuw. Daar overleed hij in 1920.

François Vaxelaire met zijn twee zoons en Georges Vaxelaire, www.vaxelaire-photogalerie.be - pagina Vaxelaire - Photos: 1900 - vaxelaire.jpg

BARON RAYMOND VAXELAIRE & BARONES ALICE DE RO

Raymond (1871-1947) Vaxelaire, die Ropdracht gaf tot de bouw van de familiekerk, nam na het overlijden van zijn vader in 1920 de leiding over de winkel over en toverde Au Bon Marché om tot een succesvol grootwarenhuis, een nieuw fenomeen dat in Parijs haar oorsprong had. Deze entrepreneur zetelde tevens in het bestuur van verschillende wereldtentoonstellingen (1893, 1895, 1905, 1910, 1935). In samenwerking met zijn broer Georges Vaxelaire (1873-1942) opende hij al vlug winkels doorheen heel België, met een aangepast assortiment aan de smaak en behoeften van de omgeving. In 1928 maakten ze de stap naar Congo, en plaatsten winkels in Katanga. Ze openden in 1930 de deuren aan de Kruid-

Baron Raymond Vaxelaire, www.magnifique.be - galerie-photos-be - photos Vaxelaire - Raymond.jpg

tuinlaan in Brussel, een prachtig gebouw dat vandaag de dag nog steeds te bewonderen valt.

Raymond trouwde in 1920 met Alice De Ro, en zij betrokken het Hôtel Vaxelaire aan de Sterrenkundelaan te Brussel. De barones was ook betrokken in het bedrijf, en zetelde daarnaast in het bestuur van het Rode Kruis van Vlaanderen. Tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog ijverde de familie voor de opvang en verzorging van armen en gewonden, door bijvoorbeeld delen van hun winkels als ziekenzaal in te richten. De baron en barones kregen vijf kinderen, waarvan Raymond (1923-1964) en Georges (1922-1947) ook zijn bijgeleed in dit familiegraf.

Begijnen 1897 - http://goo.gl/6R0P

Interieur Au Bon Marché Rogier - http://goo.gl/3R77

François Vaxelaire en zijn twee zoons - http://goo.gl/2L0N

Interieur Au Bon Marché 1907 - http://goo.gl/3R07w

WIE IS WIE?

Op de marmeren grafplaten in de kapel staat niet enkel de naam van de begravenen vermeld. Het Curriculum Vitae van baron Raymond Vaxelaire en zijn naaste familie is hier voor de eeuwigheid in uitgebeeld.

Aan het eind van de 20ste eeuw verkeerden de ondergrondse graf galerijen in erg slechte staat. De Vaxelaire's beslisten om hun grafplaten te verplaatsen naar de bovengrondse kapel.

***

LE BARON VAXELAIRE

FRANÇOIS VAXELAIRE

JEANNE CLAES

RAYMOND VAXELAIRE

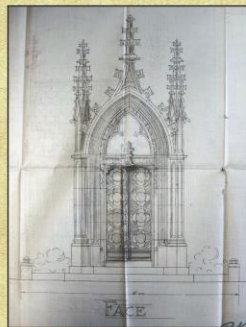
ALICE DE RO

GEORGES VAXELAIRE

BARON RAYMOND VAXELAIRE

BARONNE ALICE DE RO

GESCHIEDENIS VAN HET MONUMENT VAXELAIRE

Ontwerptekening van de grafplaat uit het monument van de Lakense kerkhof.

Al in het jaar 1922 dienden Raymond en Georges Vaxelaire een eerste aanvraag in om begraven te worden op de prestigieuze Lakense begraafplaats. Architect **Francken - Willemaers** ontwierp een neogotische kapel. Defamiliebetaaldefr. 13.000 voor een eeuwigdurende concessie, terwijl voor de kapel een offerte van haast fr. 25.000 werd opgemaakt. De oprichting van het monument had flink wat voeten in de aarde: er bleken nogal wat problemen met insijpend vocht. En - klein detail - voor de nieuwe respectabele grafkelder dienden twee naastliggende graven verplaatst. In 1925 kan de bouw worden aangevangen. Het atelier van **Ernest II Salu**, gelegen naast het kerkhof van Laken, voerde de werken uit. De componenten van de kapel, in Franse kalkzandsteen, werden deels in het atelier en deels in situ uitgekapt. Toen het monument vijf jaar na de eerste concessieaanvraag voltooid was werden in eerste plaats de ouders van Raymond en George Vaxelaire overgeplaatst naar de nieuwe grafkelder. Het atelier Salu nam in 1928 logischerwijs ook de graving van de marmeren grafplaten voor haar rekening. Decennia later werden de broers zelf ten ruste gelegd in het familiegraf. De laatste bijzetting gebeurde in 1983, bij het overlijden van barones Alice De Ro, de vrouw van Raymond Vaxelaire. Van de twintig voorzene grafcellen is nog niet de helft gebruikt!

Ontwerptekening van de toegang tot de crypte in de ondergrondse grafkelder - concessieaanvraag op de Lakense begraafplaats.

Monument van de grafkelder - collectie: Ernest II Salu - foto: Franka Sels

**Architect
FRANCKEN-WILLEMAERS
(1860-1926)**

... was huissarchitect van de familie Vaxelaire. Van zijn oeuvre is helaas niet veel bekend. Hij dirigeerde de verbouwingen aan het buitenverblijf van de familie, het kasteel van Bioul (vandaag nog bewoond door de achterkleindochter van Raymond Vaxelaire). Voor het ontwerp van de neogotische grafkapel haalde Francken-Willemaers inspiratie bij een kapel nabij het kasteel van Amboise (FR). Dit grafmonument moet een van zijn laatste verwezenlijkingen zijn geweest.

Het kasteel van Bioul, nog steeds in handen van de familie - http://goo.gl/0X7X

Drie generaties ervaring - **Atelier SALU** - Specialist grafbeeldhouwwerk

Van het atelier van Ernest Salu - foto: Franka Sels

In 1872 stichtte Ernest Salu een beeldhouw-atelier aan de ingang van het Lakense kerkhof. De begrafeniscultuur was toen nog erg levendig: het bedrijf kende succes en groeide snel. Salu en zonen kende in Laken een quasimonopolie op het vervaardigen van grafsculpturen, grafkapellen, gedenkplaten,...

In de loop van de 20ste eeuw schakelde het bedrijf noodgedwongen over op ontwerpen en plaatsen van meer sobere grafzerken en herstellingswerken. Na 111 jaar noeste arbeid sloot het atelier - met aan het hoofd Ernest III Salu - de boeken. Vandaag heeft EpitaaF VZW haar plaats in het atelier.

Ernest II Salu, afzender van de Vanlenderkapel - collectie EpitaaF VZW - foto: Franka Sels

SYMBOLIEK & HERALDIEK

— Bezige bijen met een standvastig karakter —

IN ARDUIS CONSTANS

In 1936 werd Raymond Vaxelaire door koning Leopold III tot

de adelstand verheven. Net zoals veel adellijke families had de familie Vaxelaire haar eigen wapenschild. De **heraldiek** - de studie rond de betekenis en symboliek van deze wapens - is een vakgebied op zich.

Bijen staan doorgaans symbool voor bedrijvigheid, hier verwijzend naar de ijver

Wapenschild van de familie Vaxelaire - Wapenschild van de Belgische adel van de 19de tot de 20de eeuw. Dierckx-Vermeir

waarmee de Vaxelaire hun winkelketen oprichtten. De paarden, de wapendragers, staan voor snelheid en uithoudingsvermogen. De kroon met de zeven bollen representeert de rang van baron. De wapenspreuk van de familie 'IN ARDUIS CONSTANS' betekent zoveel als 'Standvastigheid in tegenwoordigheid'.

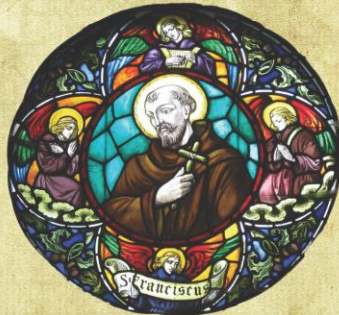
LEESBARE FLORA

De florale motieven van de kapel dragen betekenis uit met betrekking tot het beschouwen van leven en dood. In de late 19de eeuw en vroege 20ste eeuw was grafsymboliek voor de bezoeker van het kerkhof een duidelijke zaak. Planten, bloemen, objecten en dieren vertelden bijvoorbeeld welk beroep de overledenen beoefenden, of wat zij belangrijk achtten in leven. In de kapel van de Vaxelaire herkennen we **klimop** (zie links), dit staat symbool voor onsterfelijkheid, ze is immers alle sci-

zonen groen, en vertegenwoordigt verbondenheid tot in de dood. **Distelbladeren** (zie rechts) symboliseren het aards verdriet van de nabestaanden. **Eikenbladeren** wijzen op levenskracht, gezien het hout van de eikenboom van de hardste soort is. Naast de kapel werden buxusstruiken geplant, deze symboliseren de overwinning van het leven over de dood. Wie goed kijkt ziet enkele gotische creatuurtjes verwerkt in de ornamenten, en zal ook zeker de vier waterspuwers niet ontgaan zijn bovenaan de zijgevels.

Onder de kerktoren

De Vaxelairekapel staat op de koninklijke begraafplaats in de schaduw van de Lakense O.L.V.-kerk. Niemand die eraan twijfelt dat het hier om een welgestelde katholieke familie gaat...

Glasraam boven het altaar in de kapel Vaxelaire - alle foto's op deze poster door Waander Devillé & Eveline De Wilde

Heilige Franciscus van Assisi

waakt over de familie via een beeltenis in een kleurrijk glasraam. Als gelovige van rijke afkomst die zijn leven wijdde aan de zorg voor armen en zieken past deze heilige in de kapel van een vermogende familie die veel aandacht besteedde aan sociale opvang en verzorging van minder bedeedden.

Posters gemaakt door studenten
Kunstwetenschappen Ugent

A stone sculpture of two hands shaking, set against a background of green ivy leaves. The sculpture is mounted on a stone wall. The hands are clasped in a firm grip, symbolizing agreement or partnership. The ivy leaves are vibrant green and cover the wall around the sculpture.

DANK VOOR UW AANDACHT